

La ressaca

(ALDC, VIII, 1695. La ressaca)

Ressaca, “moviment de retrocés de l’aigua de la mar després d’haver-se desfet una ona a la platja o d’haver topat amb les roques” (DCVB), sembla pres del cast. *resaca* (s. XV) (com l’it. *risacca*, l’oc. *ressaca* i el fr. *ressac*), der. de *resacar* “«tirare (*sacar*) indietro (*re-*)» con riferimento al moto ondoso [s. XVII]” (DISC), “de la locution *saca y resaca* «mouvement de flux et de reflux de la mer, parce que le mouvement de la mer enlève les objets qui se trouvent sur le sable, les y rejette et les y enlève de nouveau»” (DHLF); *retxaca* (var. *reixaca* 188), del val. mer., en seria una adaptació de *retxassar*, mot conegut en aquesta àrea, per possible influència del cast. *rechazar*; l’alg. *r[az]aca* 85 seria tributari de l’it. *risacca*. Quant a *ressaga*, podria tractar-se del cat. ant. *reassaga* < *rerassaga* ‘darrere’, indicant el reflux de la marea (*a rerassaga* ‘al darrere de tot’; der. *reressagar* ‘endarrerir’); de fet, Coromines, a propòsit de *ressaga* i *ressaca*, afirma que “en part són presos del cast. *resaca* i en part der. de *saga*, mots que en cat. s’influenciaren mútuament i àdhuc barrejaren” (DECat, 1987), com semblantment ja havia proposat Moll (DCVB, IX, 1959) quan deia “pres del cast. *resaca* i modificat per analogia de *ressaga* [‘allò que roman enrera o que resta d’una cosa’]” (DCVB); la var. ant. (1684) i la bal. actual *rissaga* 72, 74, 82, 84 (Febrer Cardona, v. 1830 [2001]: “*Rissága. Rissagáda*”; *mar de rissaga* 70), amb canvi vocàlic de [ə] > [i] (cf. it. *risacca*), fan pensar en una creació interna o, si més no, en una homonimització del cast. *resaca* amb el mot cat. (var. *rissagoia* 72, formada amb el suf. dim. *-oi*, que es refereix probablement a una *ressaga* moderada); a notar la var. *rossegada* 77, homonimització de *rissagada* amb *rossegar*. Són conegudes les *rissagues* de Ciutadella o de Sant Joan (Menorca), amb oscil·lacions del nivell del mar que poden arribar a tenir amplituds considerables fins a inundar els molls (1,5 m de desnivell) o deixar l’extrem del moll (*colàrsega*) quasi sec (Jansà, 2019: 95-104). La creativitat popular ha generat noms relacionats amb: 1) el descens o minvament de les aigües: *reculada* 147, compost del prefix *re-* i el der. del verb *recular*,

format sobre *cul* (< CŪLU) (present d’indicatiu *recula* 42); *retirada* 166, compost de *re-* i el der. del verb *tirar*, d’origen incert; *mar de revògit* 70, compost de *re-* i *vògit* (< *vogi*), deverbal de *vogir*, germà de l’it. *volgere* (< VOLVĒRE ‘girar, tombar’); *reciada de la mar* 155, compost de *re-* i el der. de *cisar* ‘retallar, minvar’ (format sobre *sisà* ← fr. ant. *assise*); *refallida* 155, compost de *re-* i el der. de *fallir* ‘enganyar’ (< FALLĒRE) > ‘faltar’; *baixa mar* 29 (present d’indicatiu *baixa la marc* 47; *marc*, amb epítesi d’oclusiva); 2) l’ascens de les aigües o el seu impuls sobre l’arena o les roques: *s’esvora* 70, present d’indicatiu de *esvorar* ‘sortir de les vores’, compost de *es-* i un der. verbal de *vora* (< ŌRA ‘boca [d’un riu]’ → ‘vora, riba’); alg. *prena* 85 < *plena*; *llançada* 17, der. de *llançar*, que ho és de *llança* (< LANCEĀ); *rebotida* 17, compost de *re-* i el der. del verb *botir* ‘ser llançat’ (var. de *botar* < fr. ant. *boter* < fràncic *BOTAN ‘investir, empènyer’); *trencants* 36, part. de present de *trencar* ‘rompre’, d’origen preromà; *rompent* 72 (var. *rompents* 82), part. de present de *rompre* (< RŪMPERE), amb les formes verbals *rompre* (*l’onada*) 154 i *la mar romp* 73, 79, 84, 180; 3) la idea de ‘flux i reflux’: *mareia* 68, 69, pres del fr. *marée* (s. XIX), amb inserció d’una *i* antihiàtica; *faxurries* 133, der. de l’ar. ĞARR ‘arrossegar’ (DECat) o d’origen onomatopèic.

Morfològicament, cal notar la freqüent presència del prefix *re-* en el sentit de ‘retrocés’ (*reculada*, *retirada*, *reciada*, *refallida*, *rebotida*).

La distribució geogràfica, amb *ressaga* per tota la costa fins a la del val. mer. enfront de *ressaca* (*retxaca*) pròpia d’aquesta petita àrea, fa pensar en una evolució probablement interna de la primera forma, potser sota la fèrula del cast. al qual, almenys en el cas de *ressaca*, seria clarament imputable.

Ressaca és l’únic mot normatiu des del DG_I, 1932; a la vista de l’extensió i certificació, de segles enrere, *ressaga* hauria d’haver tingut un lloc preferent, o alternatiu, en edicions posteriors de l’obra fabriana.